

УДК 338.43

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АПК НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Базилевич В.М.

Чернігівський національний технологічний університет

У статті розглядаються основні проблеми конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу України. Аналізується теперішній стан економіки аграрного сектору. Наводиться статистика імпорту та експорту товарів АПК. Описані переваги України після вступу до СОТ. Надано пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на міжнародному ринку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, АПК, ЄС, проблеми конкурентоспроможності, СОТ, проблеми якості продукції, міжнародний ринок.

Постановка проблеми. Розвиток економіки як і розвиток конкретного підприємства неможливий, якщо рівень конкурентоспроможності низький. Наразі економіка України знаходиться в кризовому стані. Більшість областей економіки потребують реформування та модернізації методологічних підходів. Розвиток агропромислового комплексу є одним з пріоритетних напрямів реформування української економіки, адже є одним з найбільших секторів держави.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що агропромисловий комплекс відіграє важливу роль в розвитку економіки України в цілому, тому одним з важливих завдань держави є забезпечення його ефективного функціонування. Важливим поштовхом у розвитку АПК став вступ України до СОТ у 2008 році. Наразі, з розвитком ринкових відносин, які почали прискорюватись в зв'язку з підписанням угоди про асоціацію з ЄС, питання підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК є особливо актуальними. Адже, вітчизняна продукція має низку проблем, які пов'язані з невідповідністю міжнародним стандартам, але разом з тим АПК України має необхідний потенціал для створення умов для вироблення якісної, конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конкурентоспроможність АПК досить актуальна тема для досліджень науковців. Даною проблемою займалось багато вчених як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед досліджень іноземних науковців на особливу увагу заслуговують праці: А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Хекшера, Е. Чемберліна, М. Портера, А. Томпсона, А. Юданова, Р. Фатхутдинова та багато ін. Серед вітчизняних вчених, які займалися дослідженням конкурентоспроможності АПК, виділяють: А.С. Лисецького, П.Т. Саблук, М.Й. Малік, М.Ф. Кропивко, М.А. Лендел, М.В. Гладій, Б. Данилишина, О. Кваша, В. Міланич, О. Піменова, Л. Прокіпець, І. Чемерис, І. Яців та ін.

І.М. Чемерис в своїх дослідженнях виділяє два фактори, які впливають на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції: внутрішні (трудова ресурси, оборотні кошти, технологія виробництва, матеріально – технічна база, інформаційна база) та зовнішні (державне регулювання, науково-технічний прогрес (НТП), соціальні та екологічні фактори) [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, дана тема потребує подальших досліджень та розробок, в зв'язку з розвитком НТП. Тому актуальними питаннями, які заслуговують на увагу є такі як підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК, вдосконалення інфраструктури, підвищення якості продукції та ін.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення ключових проблем АПК України, які перешкоджають розвитку його конкурентоспроможності, а також розробка заходів щодо підвищення конкурентоздатності вітчизняного АПК на національному та міжнародному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, тут виробляється 18% ВВП, створюється 16% валової доданої вартості, у ньому зайнято майже 25% загальної чисельності працюючих у країні [5]. Але разом з тим потрібна значна трансформація агропромислового комплексу за для підвищення конкурентоздатності продукції АПК на світовому ринку. У світовому співтоваристві Україну визнають як потенційного лідера з виробництва сільськогосподарської продукції та основних продуктів харчування: зерна, цукру, олії, м'яса, продуктів переробки молока тощо. Але реалізація цього потенціалу вимагає докладання великих зусиль.

На сьогоднішній день, розвиток агропромислового комплексу в Україні має негативні тенденції розвитку.

Адже головними перешкодами підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на міжнародному ринку є:

- невідповідність якості продукції українських підприємств світовим, а також недостатня розвиненість інфраструктури АПК. Це пояснюється тим, що в країні досить велика кількість дрібних приватних підприємств, які значною мірою поступаються великим підприємствам, що мають значно більші фінансові та технологічні ресурси, а також виготовляють продукцію більш високотехнологічну та вищої якості;

- низький рівень сертифікації продукції агропромислового комплексу порівняно з міжнародними стандартами. Суть даної проблеми в тому, що в Україні досить мала кількість підприємств, які отримали міжнародні стандарти. Наприклад, лише 3% м'ясопереробних комбінатів, 34,6% молокопереробних підприємств мають міжнародні сертифікати. Щодо українських сертифікатів, то лише близько їх половини відповідають міжнародним сертифікатам якості. Тобто на українських виробників не накладається жодних зобов'язань щодо маркування свого продукту.

- невідповідність українського експорту попиту іноземних країн на сільськогосподарську продукцію. Адже найбільша частка експорту припадає на зернову культуру.

- нерозвинена фінансово-кредитна політика та обтяжлива податкова політика. Це свідчить про те, що в Україні діють досить високі відсотки на кре-

дит, велика кількість податків, які особливо впливають на малий бізнес, що призводить до збільшення тінізації економіки.

– недостатній рівень впровадження результатів науково-технічного прогресу. Сучасний стан підприємств АПК характеризується обмеженістю та застарілістю технічного оснащення, що значно сповільнює темпи розвитку.

– недостатня підтримка держави. В Україні існує досить обмежена кількість програм щодо розвитку АПК.

– недостатнє фінансування з боку держави наукової сфери в аграрному секторі. Це призводить до низької продуктивності сільськогосподарського виробництва в цілому.

– застаріла нормативно – правова база. В Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ (довготермінова стратегія), в якому закріплено механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції з гарантіями державної підтримки [3].

Для досягнення позитивних результатів потрібно вирішувати вказані вище проблеми на рівні як держави, так і окремих підприємств для того, щоб зайняти провідні позиції на міжнародному ринку.

Україна експортує товари в багато країн світу, але найбільшу частку з них становлять країни Азії (рис. 1).

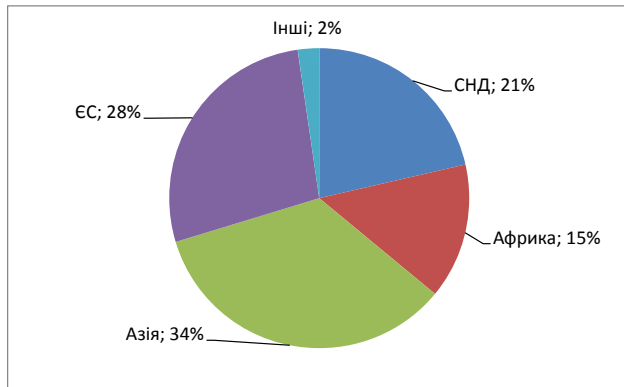

Рис. 1. Географічна структура експорту продукції АПК України в 2013 році

Джерело: [4]

З рисунку видно, що провідними експортерами України є країни Азії (Туреччина, Китай, Індія), країни – члени ЄС (Німеччина, Італія, Польща), а також СНД (Росія, Білорусь, Казахстан).

Після входу України до СОТ (2008 р.) розширився в свою чергу ринок збуту продукції, що є позитивним моментом для українських виробників.

Після вступу до СОТ Україна отримала значні переваги:

– збільшився товарообіг понад з 150 країнами світу, на частку яких припадає більше 95% світової торгівлі;

– зменшились тарифні та нетарифні обмеження доступу українських товарів на товарні ринки країн-членів СОТ;

– отримання можливості захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою розгляду торговельних спорів Світової організації торгівлі;

– забезпечення недискримінаційного транзиту товарів та послуг та ін. [5].

Тому не зважаючи на значні проблеми якості української продукції порівняно зі світовими, в Україні все таки експорт переважає над імпортом.

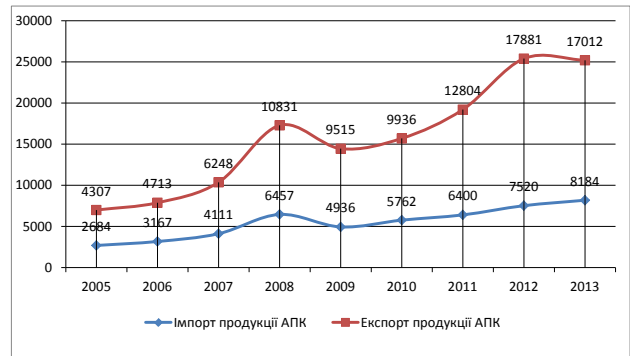

Рис. 2. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі України продукцією АПК, млн. дол. США

Джерело: [4]

Таблиця 1
Торгівля України продукцією АПК з країнами ЄС, тис. дол. США

Продукція	2013	
	Експорт	Імпорт
01-24 всього	4607159	3079181
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	55190	667682
01 живі тварини	112	110436
02 м'ясо та їстівні субпродукти	1154	304408
03 риба і ракоподібні	7227	111322
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	41895	133291
05 інші продукти тваринного походження	4802	8225
II. Продукти рослинного походження	3239712	890410
06 живі дерева та інші рослини	354	92062
07 овочі	22744	62086
08 їстівні плоди та горіхи	82458	258683
09 кава, чай	2753	81031
10 зернові культури	1722588	221261
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	8297	7817
12 насіння і плоди олійних рослин	1347036	145587
13 шелак природний	128	21881
14 рослинні матеріали для виготовлення	53354	2
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	500509	104479
IV. Готові харчові продукти	811748	1416610
16 продукти з м'яса, риби	2751	49212
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	29465	23190
18 какао та продукти з нього	22671	150599
19 готові продукти із зерна	26513	124028
20 продукти переробки овочів	161078	125465
21 різні харчові продукти	21075	380204
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	47291	285165
23 залишки і відходи харчової промисловості	496994	198662
24 тютюн і промислові заміники тютюну	3910	80085

Джерело: [4]

Таким чином можна пересвідчитись про прогресивний розвиток української економіки, тобто про «позитивне сальдо торгового балансу». У зв'язку зі вступом у СОТ, експорт товарів, починаючи з 2011 поступово зростає.

Але поряд з низкою переваг існують певні ризики від приєднання України до СОТ, а саме – загострення конкуренції на внутрішньому ринку та необхідність впровадження нових норм безпеки та якості продукції.

27 червня 2014 року було підписано економічну частину угоди про асоціацію України з ЄС.

Це свідчить про певні переваги для України та загалом для підвищення рівня конкурентоспроможності продукції АПК, а саме:

- скасування більшості ввізних мит;
- скасування експортних мит;
- зниження нетарифних бар'єрів торгівлі [6].

Рівень конкурентоспроможності держави визначають показники експорту та імпорту. Україна експортує до країн ЄС в більшій мірі продукції тваринного та рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження.

Але незважаючи на велику кількість експортованої продукції АПК до країн ЄС, Україна все ще потребує розвитку у сфері харчової промисловості. Адже в дані галузі імпорт перевищує експорт, тобто це свідчить про «негативне сальдо торгового балансу». Позитивні результати яких можна очікувати від підписаної угоди в найближчі роки супроводжуються також негативними, зокрема збільшаться ціни на продукцію та буде встановлено допустимі межі експортованої продукції.

Висновки і пропозиції. Отже, вступ України у

СОТ є пересвідченням того, що український сегмент економіки є конкурентоспроможним. Тому потрібно завойовувати ринку збуту і розширювати межі постачання, завдяки підвищенню якості продукції.

На нашу думку, для підвищення конкурентоспроможності продукції АПК України потрібно:

- стандартизувати продукцію відповідно до міжнародних стандартів, задля підвищення попиту на неї;
- розробити дієві програми розвитку аграрного сектору економіки, для забезпечення стабільного розвитку АПК у майбутньому;
- змінити застаріле обладнання на високотехнічне, яке буде відповідати вимогам НТП, що призведе до збільшення випуску продукції і потенційно до збільшення експорту товарів;
- диверсифікувати джерела інвестиції, що направляються у розвиток АПК;
- розробити спеціальні програми розвитку села за для підвищення розвитку сільськогосподарської продукції;
- розробляти гранти, залучаючи міжнародні інвестиції, частиною яких буде направлення кращих працівників за кордон для набуття нового досвіду і застосування його на українських підприємствах;
- посилити науково – дослідні роботи в агропромисловому секторі економіки;
- підвищити якість товарів в харчовій сфері, а також відмовитись від випуску продукції, яка містить ГМО.

Розробка цих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції АПК України на міжнародному ринку збуту.

Список літератури:

1. Зборовська Ю.Л. Підвищення конкурентоспроможності продукції – важлива умова нарощування експортного потенціалу АПК України //Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 4. – С. 137-140.
2. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 99-104.
3. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку в умовах розширення зони вільної торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/02.htm???history=0&sample=5&ref=0>.
4. Національна академія аграрних наук України ННЦ «Інститут аграрної економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideserve.com/libra/3806806>.
5. Супіханов Б.К. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва в умовах вступу до СОТ // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 44-47.
6. Фомина К. Конкурентоспроможність АПК в контексті євроінтеграційних процесів України / Фомина К. // Правовий тиждень. – № 22(95). – 27 травня 2008 р.
7. Чемерис І.М. Конкуренція і конкурентоспроможність аграрного виробництва в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://elibrary.nubip.edu.ua/5493/1/10cim.pdf>.

Базилевич В.М.

Черниговский национальный технологический университет

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ АПК НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

Аннотация

В статье рассматриваются основные проблемы конкурентоспособности продукции агропромышленного комплекса Украины. Анализируется текущее состояние экономики аграрного сектора. Приводится статистика импорта и экспорта товаров АПК. Описанные преимущества Украины после вступления в ВТО. Сформулированы предложения по повышению конкурентоспособности продукции АПК на международном рынке.

Ключевые слова: конкурентоспособность, АПК, ЕС, проблемы конкурентоспособности, ВТО, проблемы качества продукции, международный рынок.

Bazylevych V.M.

Chernihiv National Technological University

WAYS TO IMPROVE THE COMPETITIVENESS OF AIC PRODUCT AT THE INTERNATIONAL LEVEL

Summary

This paper examines the main problems of competitiveness of agricultural products in Ukraine. Analyzes the current state of the economy of the agricultural sector. We give statistics of imports and exports of goods AIC. We describe the advantages Ukraine after WTO accession. The proposals to improve the competitiveness of agricultural products in the international level.

Keywords: competitiveness, agriculture, EU, competitiveness problems, WTO, problem of quality products, international.